

Bell, Daniel A. & Wang, Pei, 2020. *Just Hierarchy: Why Social Hierarchies Matter in China and the Rest of the World*. Princeton: Princeton University Press.

Bai, Tong, 2020. *Against Political Equality: The Confucian Case*. Princeton: Princeton University Press.

Anmälan av Johan Lagerkvist

Allting kommer på modet igen. Denna temporala sanning gäller för såväl ytliga idéer som för mer djupgående fenomen som till exempel ideologier och filosofiska perspektiv. Det förefaller som om turen nu har kommit till konfucianismen. Denna lära och statsfilosofi om relationer på olika nivåer mellan individer i samhället och mellan samhällen och stater ansågs av de kinesiska moderniseringsivrarna i slutet av 1800-talet som hopplöst förlegad, förtryckande, feodal – konfucianismen var kort och gott det som höll det kinesiska folkets inneboende kraft tillbaka. I de industrialiserade västländerna talades om Kina, som då regerades av den sista kejsardynastin Qing, som ”Asiens sjuke man”. Men i takt med att Kinas inflytande i världen, under det kinesiska kommunistpartiets järnhand, har ökat markant på 2010-talet har det uråldrigt hopplösa blivit rykande aktuellt igen. Med stor nyfikenhet har landets intelligentsia sökt efter sin kulturs intellektuella rötter. Man kan notera att detta inhemska intresse också har ökat i takt med att demokratiska idéers och staters styrka och inflytande har minskat i hela världen. Även internationellt har intresset varit stort för hur kinesiska tankar om politisk organisering och teori utvecklas. Barry Buzan vid London School of Economics har länge frågat sig vilka nya tankar om världsordning och internationella relationer som kommer att poppa upp ur den kinesiska tankemyllan. Sedan några år tillbaka har svaren börjat komma i internationella akademiska tidskrifter.

Xin ruxia, ”den nya konfucianismen”, var en tankeriktning som tog fart i Kina efter Mao Zedongs död 1976 och Deng Xiaopings ekonomiska reformer 1978. Inspirerade av konfucianska filosofer i Hongkong och Taiwan började kulturkonservativa också i Folkrepubliken söka efter samband mellan en konfuciansk arbetsetik och det ekonomiska välstånd som kunde bevittnas i till exempel Sydkorea och Singapore. Men den avgörande orsaken till den nya konfucianska skolans fortsatta framväxt var kommunistpartiets starka stöd för

Johan Lagerkvist är professor i Kinas språk och kultur och föreståndare för Centrum för globala Asienstudier vid Stockholms universitet.

E-post: johan.lagerkvist@score.su.se

guoxue, "läran om landet". De klassiska konfucianska tänkarna Konfucius och Mencius gavs mer tid i skolans kursplan och konfucianska nyckelbegrepp som "harmoni" och "dygdestyre" tog plats jämte marxistiska termer i partiets politiska språkbruk. Inom den nya konfuciansismen finns tre huvudsakliga inriktningar: den konfucianska marxismen som syftar att ge ny legitimitet för kommunistpartiet, den konfucianska liberalismen som önskar förena dygdeetik med demokratiskt styre, och den politiska konfucianismen som mer ortodox vill återskapa *wangdao*, "den kungliga vägen" som avspeglar de förhållanden som rådde i Kina för hela 2500 år sedan. Den politiska konfucianismen är emot demokrati och för politisk ojämlikhet eftersom människor har olika förmågor, talanger och utbildning. Idén om "en person, en röst" är därför en omöjlighet för att uppnå konfucianismens samhällsideal om harmoni.

I två nya böcker sällar sig tre författare till denna tredje inriktning. Tvärt emot idéer på modet i väst att mer demokrati och mer politisk jämlikhet är nödvändigt för att uppnå verklig demokrati bortom "en person, en röst" i fria och allmänna val går de till storms mot demokratisk identitetspolitik för att sedan underminera hela det moderna och formella projektet med demokratiskt styrelseskick. De tre har många argument för sin sak. Några av argumenten lutar sig mot tvåtusenåriga källtexter, medan andra bygger på anekdoter från dagens Kina. Daniel A. Bells och Wang Peis *Just Hierarchy: Why Social Hierarchies Matter in China and the Rest of the World* (Princeton University Press, 2020) är inte något akademiskt storverk, mer skiss- och pamflettartad som den är. Dessvärre är den direkt apologetisk för den kinesiska regim, som alltfler demokratiska stater är ense om utgör ett politiskt hot mot den liberala demokratiska världsordningen. Tong Bais *Against Political Equality* (Princeton University Press, 2020), står på vetenskapligt stabilare grund än Bells och Wangs bok.

Syftet i Bells och Peis bok är att uppdatera forskningen om hierarki, ett begrepp och företeelse som författarna anser vara tabubelagt i en västerländsk kontext, till stor del på grund av vänsterliberalism och egalitär identitetspolitik. De vill försvara "rättfärdig hierarki", skiljt från former av hierarki som är moraliskt förkastliga, det vill säga orättfärdig hierarki. I fem kapitel avhandlas rättfärdig hierarki i nära relationer (familjen, vänskaper och hushållet): rättfärdig hierarki mellan medborgare, rättfärdig hierarki mellan stater, rättfärdig hierarki mellan människor och djur, samt rättfärdig hierarki mellan människor och maskiner. Men vad skiljer då rättfärdig från orättfärdig hierarki? Rättfärdig hierarki är en ordning i vilken sociala roller emellanåt kastas om. Den som är högsta hönset i ett sammanhang kan i ett annat befinna sig längre ner på klätterstegen. Detta gäller inte för hierarkier som baseras på rasism, sexism eller religiösa kastsystem. Huruvida rollbyten är vanliga i sociala sammanhang och hierarkier som kännetecknas av konkurrens utreds tyvärr dock inte närmare. I bokens inledning förklarar författarna, som karakteriserar sig själva som

”progressiva konservativa”, att de vill uppdatera det förgångnas traditioner så att de fungerar som ordningsskapande verktyg. Ett sådant verktyg är den meritokratiska principen i konfucianismen.

Politisk meritokrati är ett av de starkaste och viktigaste idealen i den konfucianska statsläran, och Bell och Pei betonar begreppets betydelse igenom hela boken. Enligt författarna står meritokrati i motsatsställning till allmänna och fria politiska val av politiska ledare. De hänvisar till val av populistiska ledare som USA:s förre president Donald Trump som demokratins akilleshäla. Man kan förstås invända att de därmed upphöjer ett undantag till ett systematiskt och underliggande problem för alla demokratier. Denna debatteknik används genomgående i boken. Argument och idéer från såväl Kinas historia som från utländska forskare och filosofer har valts ut och används för att stödja den egna tesen. Det som allvarligt motsäger tesen osynliggörs. Ett osynliggörande är till exempel den demokratiskt sinnade liberalen Liang Shuming som på 1920-talet argumenterade för att politisk liberalism kunde gro i det auktoritära Kina, och var förenlig med den kinesiska politiska kulturen. Men Bell och Pei citerar honom selektivt i syfte att luta sig mot honom när han förefaller vara emot majoritetsstyre genom demokratiska val. Med hjälp av Liang argumenterar författarna för icke-demokratiska utnämningar av eliter: ”Om vi betraktar livet som en process i riktning mot moralisk förbättring, snarare än tillfredsställelse av basala begär, så skulle vi naturligen välja ledarskap utifrån en minoritet som innehade förmågor och dygder över genomsnittet” (s.74).

Den stora antikorrupptionskampanjen som Xi Jinping inledde 2012 bedöms av författarna som framgångsrik, kanske lite för framgångsrik eftersom den har satt skräck i den meritokratiska byråkratin som inte längre törs fatta några djärva beslut. Detta är ett av få exempel på försiktig problematisering av existerande samhälls- och styrningsproblem i dagens Kina. Från egna kinesiska källor får undertecknad dock höra att korruptionen alltjämt är ett stort problem, inte minst vid de kinesiska universiteten och högskolorna. Bells medförfattare Wang Pei är verksam vid Fudanuniversitetet i Shanghai, där enligt uppgifter forskningsanslag på upp till 100 miljoner kronor ges till forskarlag (inte bara inom naturvetenskapliga discipliner), med bonusar på tio procent till den huvudsökande professorn. Stora pengar är alltså i omlopp för de forskare som håller sig inom de dygdiga ramarna för vad regimen håller för att vara politiskt korrekt. Men problem med korrupktion tillhör inte de mest allvarliga eller känsligaste, som till exempel den moraliskt förkastliga politiken gentemot landets etniska minoriteter, vilken är en fråga som är direkt farlig att diskutera för i Kina verksamma forskare.

Författarna ger en läpparnas bekännelse att yttrandefrihet och demokratiska val kan vara nödvändiga för ansvarsutkrävande på lägre nivåer av det politiska systemet. Kärnan i vad som närmast är en partsinlaga är att hierarkins eftersträvnansvärda effektivitet måste balanseras med moralisk dygd på toppen

av det politiska systemet. Men de lyckas inte klargöra hur denna balansakt ska kunna lyckas i ett system där ansvarsutkrävandet är svagt, och begränsas till viskningar i härskarens öra, inte helt olikt kejsartidens Kina.

Det demokratiska Taiwan är nämnt en gång i boken, och då endast i ett sammanhang som argumenterar för att USA militärt måste backa ut ur Östasien och överlåta Kina att sitta på toppen av den regionala ordningen. Här lutar författarna sig mot IR-forskaren Christopher Lanes neorealistiska perspektiv på hierarki i internationell politik. Att Taiwan är så frånvarande i diskussionen om hierarki, jämlikhet och demokrati i en kinesisk kulturkontext är besynnerligt – och en brist – eftersom de flesta sinologer anser att den demokratiska ön Taiwan, på grund av sitt icke-kommunistiska förflutna, har bevarat konfucianska traditioner bättre än den kommunistiska Folkrepubliken som tidigare försökte utplåna detta ”feodala” tankegods.

Bell och Pei misslyckas med att uppfylla bokens syften: att förklara konfucianismens betydelse i ett land styrt av en regim som gjorde allt för att utplåna denna tankeströmning, att försvara hur det fungerar inom ramen för den leninistiska kinesiska samhällsmodellen, och förklara varför resten av världen borde ta lärdom. Omvärlden får trösta med sig med att kommunistpartiet än så länge saknar skickligare apologeter för sitt repressiva styre. Det är för övrigt högst förvånande att välrenommerade Princeton University Press har gett ut denna bok. Men å andra sidan har förlaget givit Daniel Bell uppdraget att vara redaktör för den Kinaserie i vilken boken ingår.

Tong Bais bok *Against Political Equality*, också den utgiven på Princeton University Press, är mer vetenskapligt grundad och mer ambitiös genom sin strävan att försöka finna en syntes mellan västerländsk politisk liberalism och kinesisk politisk konfucianism. Bai kallar denna fusion för ”konfuciansk hybridregim”. Bai utgår i de inledande idéhistoriska kapitlen från klassikerna *Samtalen* – alltså dialogerna mellan Konfucius (Kongzi på kinesiska) och hans studenter – och *Mencius* som är det verk som samlar den konfucianska filosofen Mencius (Mengzi) tankar. I de följande intressanta och polemiska kapitlen underkänner Bai hela det demokratiska projektet med fria, allmänna och jämlika val som grundas på idén om ”en person, en röst”. Som i många andra skrifter häcklas Fukuyama för sin teleologiska tes om den politiska liberalismens slutgiltiga seger efter det Kalla krigets slut. Lägesbeskrivningen känns igen: den västerländska demokratin har försvagats och befinner sig i idag i existentiell kris, vilket illustreras av populistiska vindar och autokratiska vågor världen över. Bai går emot de tänkare som inom den nya konfuciansimen har laborerat med möjligheterna för ”konfuciansk demokrati” att slå rot i Östasien. Utan att explicit kalla det för ”konfuciansk liberalism” söker Bai att förena den politiska konfucianismen med ekonomisk liberalism.

Det är ett grandioöst projekt som går ut på att rädda den västerländska (ekonomiska) liberalismen från framrullande populism vid valurnorna

med pöbelvälde och egenkära självgyvnande ledare vid statens roder. Grundproblemet för Bai är således inte tillståndet i dagens Kina – även om det framskymtar att Folkrepubliken nog behöver reformeras en aning – utan de krisande västerländska demokratierna. För att kunna gå iland med detta mycket djärva projekt att rädda västvärlden från sig själv och sin ofullkomliga demokrati med bistånd från konfucianism, lutar sig Bai därför mot konfucianismens grundtexter, samtidigt som dess idéer, likt Bells och Wangs förslag, ska justeras för att passa samtiden. Bai hävdar att hans hybridregim ger effektivare styrning än den demokratiska liberalismen, utan att för den skull offra jämlikhet och autonomi. Det enda som hotas är mer ”radikala versioner av jämlikhet”. Och i de följande kapitlen avhandlas hur konfuciansk medkänsla och dygdeetik är botemedel för den liberala flykten från dygder i väst som grundas på en stark klyfta mellan det privat-individualistiska och allmänna-offentliga i västländer. I bokens avslutande kapitel redogör Bai för hur en konfuciansk världsordning, som ofta beskrivs och förklaras utifrån begreppet *Tianxia* (”allt under himlen”) skulle fungera och hur de internationella relationerna mellan stater behöver omstöpas. Särskilt stort utrymme ägnas åt den nya normen R2P i internationell politik, som går ut på att förhindra brott mot mänskligheten i stater vars regeringar inte kan skydda delar av den egna befolkningen. Folkrepubliken Kina håller hårt på staters suveränitet och att utomstående inte ska använda R2P-normen för att ingripa militärt. Bai redogör intressant utifrån filosofen Mencius idéer om vad som kännetecknar ett rättfärdigt krig eller militär invasion. Militärt våld får användas mot ”inhumana stater” som tyranniserar sin egen befolkning och statlig suveränitet kan inte övertrumfa denna princip, vilket torde vara hårdsmält för dagens kinesiska ledare. Bais välskrivna bok är en av de bättre böckerna i den litteratur som på senare tid har försökt förklara vilka vägar som kinesisk politik kan tänkas gå i framtiden, såväl på hemmaplan som i utrikespolitiken. Att Bais projekt skulle vara attraktiva för eliter i omvärlden ter sig mindre sannolikt. Däremot kan hans storslagna hybridprojektet ha framtiden för sig i Kina. Men då på längre sikt, eftersom det kinesiska kommunistpartiet fortfarande är organiserat utifrån Lenins principer och det revolutionära arvet, inte utifrån filosofen Konfucius idéer.

Sammantaget kan man säga att båda böckerna svarar mot efterfrågan på kinesisk ideologi och politisk teori om Kinas inhemska politiska framtid såväl som framväxten av en ny eventuellt sinocentrisk världsordning. Men som så ofta är fallet med kinesiska samhällsforskare och teoretiker undviker de att beröra elefanten i rummet, den viktigaste aktören i sammanhanget, det kinesiska kommunistpartiet. Bai gör ändå mer därvidlag än Bell och Wang, eftersom han oroas över den kinesiska regeringens allt starkare nationalism och hur denna politik också har frambringat de svåra etniska konflikterna i landet, det vill säga Kinas egna problem med identitetspolitik. Det är framförallt tystnaden om kommunistpartiet som gör att böckerna vidmakthåller en hierarki – en

hierarki i vilken det styrande partiet aldrig vill byta roll med några andra, vilket med Bells och Wangs definition faktiskt gör det kinesiska politiska systemet till en orättfärdig hierarki.

**Jonung, Christina & Jonung, Lars (red.),
2018. *Ingemar Ståhl – en ekonom för
blandekonomin*. Stockholm: Dialogos.**

Anmälan av Anders Mellbourn

Det är nationalekonomerna, dumbom.

Statsvetare har nog länge insett sin plats i den praktiskt-politiska akademiska hierarkin. Samtidigt som vi statsvetare i våra analyser och forskningsrapporter gärna betonar den roll som kunskap och expertis spelat i svensk politisk kultur och offentligt beslutsfattare är vi medvetna om att det är nationalekonomer, i viss mån beteendevetare, som bland samhällsvetare intagit expertrollen i den välfärdspolitiska utvecklingen.

Inte minst i fruktbar symbios med det offentliga utredningsväsendet har nationalekonomer genom åren bidragit med expertrapporter, licenciat- och doktorsavhandlingar som självklara bidrag till beredningen av de stora reformerna i svensk politik.

Assar Lindbeck, död sommaren 2020, är det senaste allra mest kända namnet i denna nationalekonomrad som nu är borta. Nästan lika bekant för den politiskt intresserade var Ingemar Ståhl, som avled 2014 och undre mer än 30 år i slutet på 1900-talet var professor i Lund. Han har nu blivit föremål för en tredje minnes- och festskrift. Det kan låta litet mycket men är faktiskt rimligt och välmotiverat.

Ingemar Ståhl engagerade sig som mycket ung i den ekonomisk-politiska debatten och fick tidigt uppdrag i rekordarens reformarbete. I detta var han del av en ung generation politiker och forskare/tänkare i det socialdemokratiska starka samhällets tjänst.

Huruvida det i detta fanns någon djupare ideologisk partipolitisk övertygelse är ingen huvudsak. Anmärkningsvärt är i stället hur han i sitt tänkande tidigt utvecklades till en kritiker av de offentliga välfärdssystemen som de utformats och inspirerad av den internationella samhällsvetenskapliga *public-choice* teorin började förorda olika former för valfrihet i välfärdssystemen.